

การบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

Integrated Flood Management under
National Strategy 20 Years

นายเฉลิมเกียรติ คงวิเชียรวัฒน์
รองอธิบดีฝ่ายวิชาการ กรมชลประทาน

Mr. Chalearmkiat Kongvichienwat

Deputy Director General for Engineering Royal Irrigation Department

E-mail: kongkrapan.i@pttggroup.com

บทคัดย่อ

การเกิดอุทกภัยในประเทศไทยแต่ละครั้งสร้างความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อประชาชน และโอกาสของประเทศเป็นอย่างมาก สาเหตุสำคัญในการเกิดอุทกภัยคือการกระทำของมนุษย์ที่มีการใช้และทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และแผนงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกัน ขาดการบูรณาการที่แท้จริง การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาการแก้ปัญหาอุทกภัยของประเทศไทยต้องทำอย่างไรจึงจะบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลโดยเร็วที่สุดตามนโยบายของรัฐบาล ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ให้เป็นผลสำเร็จ การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับการจัดการอุทกภัย การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอุทกภัย หน่วยงานภาคเอกชน ภาคประชาชน แบ่งตามพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ภาคกลาง ภาคกลางตอนล่าง และภาคใต้ตอนบน กระบวนการบูรณาการในการบริหารจัดการอุทกภัยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1. ระดับภาคประชาชนและชุมชน มีความสำคัญในพื้นที่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชน ปัจจัยที่สำคัญคือการสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่อง 2. ระดับท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชน และมีความเข้าใจสภาพพื้นที่ ภูมิสังคม วัฒนธรรมเป็นอย่างดีที่สุด จึงต้องนำข้อมูลและปัญหาในพื้นที่เสนอไปยังจังหวัดต่อไป 3. ระดับจังหวัดต้องบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในภาพรวมของจังหวัดและลุ่มน้ำแบบเบ็ดเสร็จครอบคลุมในทุกมิติ 4. ระดับประเทศกำหนดนโยบายแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนปฏิบัติการได้สำเร็จ 5. ระดับนานาชาติสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาค มีความสำคัญทั้งในช่วงก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ การแลกเปลี่ยนวิชาการ บุคลากร ทรัพยากร การฝึกซ้อม และการร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, การบูรณาการ, การบริหารจัดการอุทกภัย, การบริหารจัดการเชิงพื้นที่, การสร้างการรับรู้

ABSTRACT

Flooding in Thailand is a damaged cause of life, property and economic growth. It affected to public and country's opportunity. The main cause of flood is human action that use and destroy natural resources. Besides, related plan of any government agencies are inconsistent and lack of integration. This research is to study how to solve the flood problem in Thailand. How can management be effective as soon as possible according to government's policies in order to drive National Strategy 20 years to success. This research has collected secondary data which related to flood management, the implementation of related agencies and in-depth interviews with government agencies executive which related flood management, private and public sectors. It classified by flooding area in central, lower central and upper south. Integration flood management process can be divided into 5 levels as follows; 1. Public and community levels Creating awareness 2. Local level 3. Provincial level spatial management 4. Country level and 5. International level. The suggestion from the study is to connect effective integration driving of all related agencies and all sectors must be corresponded in all dimension including 4steps such as prevention, preparedness, respond and rehabilitation for solving problem that will occur in present and future. It does not cause a weak point to develop country. Thailand driving aims to achieve the goal under national strategy 20 years.

Keywords: National Strategy 20 Years, Integrated, Flood Management, Spatial Management, Creating Awareness

บทนำ

ปัญหาการเกิดอุทกภัยของประเทศไทย ซึ่งทำความเสียหายแก่พื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอุทกภัยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาพท้องที่และความผันผวนของธรรมชาติ แต่ในบางท้องที่การกระทำของมนุษย์ก็มีส่วนสำคัญทำให้ภาวะการเกิดน้ำท่วมนั้นมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นด้วย สาเหตุของการเกิดอุทกภัยสามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) สาเหตุจากธรรมชาติ เช่น ฝนจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือจากพายุหมุนเขตร้อนที่เกิดในทะเลจีนใต้และมหาสมุทรแปซิฟิกที่เคลื่อนผ่านประเทศไทย ทำให้เกิดฝนตกหนักจนทำให้เกิดอุทกภัย จากลักษณะกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำตามธรรมชาติ จากน้ำทะเลหนุน จากแผ่นดินทรุด สาเหตุมาจากการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้มากขึ้น 2) สาเหตุจากการบริหารจัดการ เช่น จากการทำลายป่าไม้หรือป่าต้นน้ำมากขึ้น จากการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาวะแวดล้อมที่มนุษย์ทำขึ้น จากการก่อสร้างบ้านเรือนถนน และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ กีดขวางทางน้ำไหล จากการที่แม่น้ำลำธารมีสภาพตื้นเขิน ถูกบุกรุก และการไม่ดูแลรักษาปล่อยให้มีวัชพืชขึ้นหนาแน่น จากสภาพปัญหาอันเกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่มีความชัดเจนในขั้นตอนและกระบวนการทำงานของ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการขาดการดำเนินการเชิงรุก (Proactive Approach) ที่เน้นการป้องกันลดผลกระทบจากอุทกภัย จากการสร้างการรับรู้และเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์เฝ้าระวังอุทกภัย และการฝึกซ้อมเตรียมรับสถานการณ์ภาคประชาชนไม่มีประสิทธิภาพจากการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาอุทกภัยภาคประชาชนไม่ครอบคลุมการแก้ปัญหาอันเกิดจากน้ำ ทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง และน้ำเสีย ทำให้เกิดการคัดค้านของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในพื้นที่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการและปัญหาอุปสรรคในการบูรณาการการบริหารจัดการอุทกภัยของทุกภาคส่วน
2. เพื่อนำเสนอกระบวนการบูรณาการการบริหารจัดการอุทกภัยของทุกภาคส่วนให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักศาสตร์พระราชา
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการบูรณาการการบริหารจัดการอุทกภัยให้สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

วิธีการวิจัย

ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Study) โดยใช้การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In Depth Interview) โดยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และผู้แทนภาคประชาชนในพื้นที่

ผลการวิจัยและอภิปราย

ผลการวิจัย

การบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการที่ผ่านมาในประเทศไทยไม่ประสบผลสำเร็จมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในช่วงเตรียมการ ช่วงเผชิญเหตุ การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ

แต่ในช่วงฟื้นฟูซึ่งเป็นช่วงหลังจากน้ำเริ่มลดลงแล้วการบริหารจัดการในประเทศไทยสามารถดำเนินการได้ดีในด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เนื่องจากมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคส่วนต่าง ๆ องค์กร เอกชน อาสาสมัคร จิตอาสา ร่วมแรงร่วมใจกันให้การช่วยเหลือ แต่ทั้งนี้ การบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนประเทศไทยยังดำเนินการได้

ไม่มีประสิทธิภาพ ปัจจัยมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น

1. ประชาชนขาดความรู้เรื่องภูมิประเทศและผังเมืองในท้องถิ่น

2. หน่วยงานราชการในระดับพื้นที่ จังหวัด อำเภอ และชุมชนไม่มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านผังเมืองในท้องถิ่น

3. ประชาชนมักมองเรื่องของผังเมืองเป็นเรื่องลิดรอนสิทธิที่กระทบกับตนเองมากกว่าการบริหารจัดการที่ดี ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกคัดเลือกมาจากประชาชน จึงไม่ยากที่จะดำเนินการบังคับเรื่องผังเมือง เพราะไม่อยากกระทบต่อฐานเสียง

4. ท้องถิ่นขาดมาตรการความร่วมมือของชุมชน หรือการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะ

5. ปัญหาเรื่องกฎหมายการถ่ายโอนให้ภารกิจท้องถิ่น มากหลายด้าน และบางภารกิจก็มีอยู่ในหน่วยงานเดิม การถ่ายโอนภารกิจให้ท้องถิ่นจะถ่ายโอนมาเฉพาะงาน ไม่มีขอบเขต และอำนาจหน้าที่ชัดเจน รวมถึงไม่ได้โอนบุคลากรและงบประมาณมาด้วย

6. ขาดการร่วมกันดูแลความสะอาด การกำจัดวัชพืช ในแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ทำให้เป็นอุปสรรคในการระบายน้ำ

7. ขาดหลักวิชาและข้อมูลที่จำเป็นในการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ที่จะช่วยในการป้องกันน้ำท่วม โดยไม่มองภาพกว้างของการวางแผนการป้องกันน้ำท่วมทั้งระบบ

8. ท้องถิ่นไม่วางแผนจัดสรรงบประมาณรองรับการป้องกันน้ำท่วมของชุมชนตนเอง

9. หน่วยงานราชการขาดการเสริมสร้างความความรู้ ความเข้าใจต่อชุมชนและการตระหนักถึงความสำคัญ บทบาทหน้าที่ของชุมชนในการช่วยกันบรรเทาและป้องกันน้ำท่วม

แนวทางการดำเนินงานและกำหนดนโยบายในการบูรณาการการบริหารจัดการอุทกภัยต้องดำเนินการทั้งเชิงรุก ในภาวะปกติ ในภาวะวิกฤต และช่วงฟื้นฟู ทั้งมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง ที่ต้องเหมาะสมกับสภาพสังคม ภูมิประเทศ การใช้ที่ดินของแต่ละลุ่มน้ำ ตามศักยภาพลักษณะลุ่มน้ำ(Basin- based Approach) มีแผนระยะยาวเร่งด่วน แผนระยะปานกลาง และแผนระยะยาวต้องสอดคล้องกัน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายของ

รัฐบาลให้สำเร็จ งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางการบูรณาการด้านการบริหารจัดการอุทกภัยตามยุทธศาสตร์ 20 ปี ดังนี้

1. การพัฒนาแหล่งน้ำศักยภาพลักษณะลุ่มน้ำ (Basin-based Approach)

- 1.1 จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาตามลุ่มน้ำหลัก และจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำสาขา (ลุ่มน้ำย่อย) ทั้งระบบการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำให้เต็มตามศักยภาพและเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับแผนแม่บทและพัฒนาแหล่งน้ำ โดยให้ความสำคัญกับโครงการในลักษณะลุ่มน้ำย่อย ทั้งระบบต้นน้ำกักเก็บน้ำ หรือตักยอนน้ำเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำในช่วงก่อนฤดูน้ำหลาก กลางน้ำชะลอน้ำ ด้วยประตูควบคุมการระบายน้ำ ฝายหรือแก้มลิง ปลายน้ำเร่งระบายโดยคลองระบายน้ำหรือคลองผันน้ำ ประกอบด้วยโครงการขนาดใหญ่-กลาง-เล็ก-สูบน้ำ-แก้มลิง-ระบบส่งน้ำ ในส่วนที่มีแหล่งกักเก็บน้ำแล้วตามศักยภาพที่เหมาะสมของพื้นที่ การดำเนินการทั้งหมดควรอยู่ภายใต้แนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน Integrated Water Resource Management (IWRM) คือ กระบวนการในการส่งเสริมการประสานการพัฒนา และการจัดการ น้ำ ดิน และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมอย่างทัดเทียมกัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของระบบนิเวศที่สำคัญ ทั้งนี้ การดำเนินงานในส่วนนี้จะมุ่งเน้นไปที่การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านบริหารจัดการน้ำรูปแบบใหม่มาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการน้ำ อันจะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่รวดเร็ว ฉับไว สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วทันเวลา

- 1.2 การผันน้ำและการเก็บกักในลุ่มน้ำ หรือข้ามลุ่มน้ำมาใช้ประโยชน์

การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบกระจายน้ำให้เต็มตามศักยภาพและเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนแม่บทและพัฒนาแหล่งน้ำ โดยให้ความสำคัญกับโครงการในลักษณะลุ่มน้ำย่อยทั้งระบบ (ใหญ่-กลาง-เล็ก-สูบน้ำ-แก้มลิง-ระบบส่งน้ำในส่วนที่มีแหล่งกักเก็บน้ำแล้ว ฯลฯ) ทั้งนี้ การดำเนินงานในส่วนนี้จะมุ่งเน้นไปที่การนำ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านบริหารจัดการน้ำรูปแบบใหม่มาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการบริหาร

จัดการน้ำ อันจะนำมาสู่การพัฒนาแบบการบริหารจัดการน้ำที่รวดเร็ว ฉับไว สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วทันเวลา

1.3 ปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มความจุในการกักเก็บน้ำ สำหรับรองรับความต้องการและการเก็บกักน้ำที่เพิ่มขึ้น

แหล่งน้ำและอาคารชลประทานที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจมีสภาพที่ทรุดโทรม หรือมีปริมาณน้ำเก็บกักที่ไม่เพียงพอความต้องการใช้น้ำ หรือการเก็บกักในพื้นที่ ดังนั้นจึงมุ่งเน้นไปที่แนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพแหล่งน้ำและอาคารชลประทานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความจุในการเก็บน้ำ อันจะนำมาซึ่งการรองรับปริมาณน้ำเก็บกัก และสามารถหน่วงน้ำได้นานขึ้น

1.4 แสวงหาความร่วมมือและร่วมทุนจากภาคีในการพัฒนาแหล่งน้ำ

เพื่อให้การดำเนินงานทางด้านการพัฒนาแหล่งน้ำในอนาคตเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด หน่วยงานต่าง ๆ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานที่มุ่งเน้นการดำเนินงานในรูปแบบของความร่วมมือ และการร่วมทุนจากภาคีเครือข่ายที่จะเข้าร่วมพัฒนาแหล่งน้ำร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงการที่เกิดจากความร่วมมือแบบประชารัฐ หรือแม้แต่การดำเนินการตามนโยบายที่ภาครัฐพยายามผลักดันให้เกิดขึ้น เป็นต้น

1.5 ดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้ครบทั้งระบบ

การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสามารถดำเนินการได้เร็ว มักได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และสามารถแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนได้ แต่การดำเนินงานโครงการบางส่วนยังขาดแผนงานพัฒนาทั้งระบบให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโครงการได้เต็มประสิทธิภาพ ดังนั้น ในแนวทางการดำเนินงานนี้จะต้องครอบคลุม 2 ลักษณะ ได้แก่

1.5.1 การปรับปรุงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่เดิมให้ครบทั้งระบบ (อาทิ การปรับปรุงระบบส่งน้ำ หรือระบบระบายน้ำ หรือระบบผันน้ำ ในโครงการที่มีแต่แหล่งเก็บน้ำ)

1.5.2 การก่อสร้างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริใหม่แบบครบวงจร (พัฒนาทั้งแหล่งเก็บน้ำ

ระบบส่งน้ำและระบบระบายน้ำ หรือระบบผันน้ำ)

2. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ

2.1 พัฒนาประสิทธิภาพอาคารที่ใช้บริหารจัดการอุทกภัยด้วยระบบเทคโนโลยี เพื่อการบริหารจัดการน้ำที่ทันสมัย ดำเนินการบำรุงรักษาอาคารที่ใช้บริหารจัดการน้ำ และระบบส่งน้ำที่อยู่ในสภาพทรุดโทรมให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับการบริหารจัดการน้ำให้ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งและการระบายน้ำ

2.2 พัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ วางแผน ควบคุม จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วม โดยอ้างอิงจากแนวทางการปรับปรุง ซ่อมแซม ดูแลบำรุงรักษาอาคารที่ใช้ในการบริหารจัดการน้ำ สภาพพื้นที่ ปริมาณความต้องการ และวัตถุประสงค์การใช้น้ำต่าง ๆ ผ่านกลไกความร่วมมือของกลุ่มผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการจัดการชลประทาน และภาคประชาชนในพื้นที่ ควบคุมปริมาณน้ำให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ของแต่ละภาคส่วน รวมทั้งการรักษาสมดุลระบบนิเวศให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด ผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

3. การป้องกันความเสียหายและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำ

3.1 พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการน้ำในภาวะวิกฤต (ระบายน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ) โดยการก่อสร้างอาคารชลประทานและโครงข่ายระบบชลประทาน ประตูระบาย ประตูรับน้ำเข้า โครงการชลประทานต่าง ๆ ที่มีส่วนในการป้องกันปัญหาภัยพิบัติจากน้ำในพื้นที่สำคัญ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีวิกฤต ภัยจากน้ำที่รุนแรง ซึ่งรวมถึงการทำเส้นทางผันน้ำ และการพัฒนาพื้นที่รับน้ำที่มีการควบคุมการบริหารจัดการ ในการนำน้ำเข้าพื้นที่ และการระบายออกอย่างเป็นระบบ

3.2 เพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำและการผันน้ำ โดยการพัฒนาทางระบายน้ำ ปรับปรุงสภาพคลองผันน้ำ เช่น เสริมคันดินกันน้ำล้นตลิ่ง พร้อมปรับปรุง โครงสร้างที่เป็นอุปสรรค รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับการระบายและกักเก็บน้ำเข้ามาปรับ

ใช้ พร้อมกับการสร้างความเข้าใจ และพัฒนามาตรการ การสร้างความร่วมมือของชุมชนทุกภาคส่วนในการร่วม ป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติในพื้นที่ด้วย

3.3 ปรับปรุงระบบการจัดการข้อมูลด้านน้ำให้ทันสมัย และเป็นแบบ Real Time เพื่อการพัฒนาแบบจำลอง (Model) ปรับปรุงระบบแจ้งเตือนภัยและเพิ่มศักยภาพ ศูนย์ปฏิบัติการ

3.3.1 ปรับปรุงฐานข้อมูลทางด้านการน้ำและเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันทั่วทั้งประเทศ เป็น Big Data ข้อมูลกลางที่สามารถเข้าถึงได้ทุกภาคส่วน และนำไปใช้งานให้เหมาะสมกับภาคส่วนต่าง ๆ

3.3.2 พัฒนาเครือข่ายสื่อสารและการส่งข้อมูลที่เป็นแบบ Real Time

3.3.3 พัฒนาศูนย์ปฏิบัติการน้ำอัจฉริยะ และ War Room

3.3.4 พัฒนาระบบการวิเคราะห์และคาดการณ์ข้อมูลผ่านโมเดล

3.3.5 พัฒนาแนวทางการรายงานผลของสถานการณ์ระดับพื้นที่

3.3.6 พัฒนาระบบและเครื่องมือในการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำผ่านช่องทางต่าง ๆ

4. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Networking and Participation) ของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการ น้ำในระดับพื้นที่

4.1 การบูรณาการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ภาครัฐ (ส่วนราชการ จังหวัด กลุ่มจังหวัด ท้องถิ่น และระดับกรม) พัฒนาและบูรณาการกระบวนการทำงาน ร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการต่าง ๆ และเครือข่าย หน่วยงานในระดับพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับจังหวัด กลุ่ม จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการลุ่ม น้ำ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการเชื่อมโยงแผนงาน โครงการ และการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีทิศทางการดำเนินงานด้านการจัดการน้ำ ร่วมกัน รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็ง อาทิ การให้คำปรึกษา หรือการให้ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานให้ กับหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย และเสริมการบูรณาการและการ มีส่วนร่วมของภาคราชการระดับกรมเป็นการปรึกษาหารือ ระหว่างกรมกับกรม หรือกรมกับจังหวัด ในภารกิจงานที่

นอกเหนืออำนาจหน้าที่ระดับจังหวัด เป็นต้น

4.2 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการ ทำงานกับภาคประชาชน

ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับ ผู้ที่ใช้น้ำ ผู้ได้รับผลกระทบ และนักวิชาการในวงกว้าง ผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมเพื่อลดกระแสการต่อต้าน และช่วยเพิ่มแรงสนับสนุนการพัฒนาโครงการ

4.3 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชน กลุ่มผู้ใช้น้ำ และภาคส่วนประชาชนให้ครอบคลุมพื้นที่ พัฒนา ศักยภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการทำงานของชุมชน กลุ่มผู้ใช้น้ำ และภาคส่วนต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดย เริ่มตั้งแต่การจัดทำฐานข้อมูลให้ครอบคลุม พร้อมเร่งจัดตั้ง คณะกรรมการ กลุ่มผู้ใช้น้ำและผู้แทนภาคส่วนต่าง ๆ ที่ขยายอยู่ การให้ความรู้ และการพัฒนากลไกหรือแนวทาง การทำงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วม พัฒนาแหล่งน้ำ และบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ต่อไป

5. การปรับเปลี่ยนสู่องค์กรอัจฉริยะ (Turnaround to Intelligent Organization)

ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน การ ทำงานรูปแบบเดิมอาจไม่สามารถตอบสนองต่อปัจจัยและความท้าทายต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทต่อการทำงานมากขึ้น การปรับเปลี่ยนไปสู่องค์กรอัจฉริยะ (Intelligent Organization) จึงถือว่ามีสำคัญต่อการพัฒนา ศักยภาพขององค์กรในภาพรวมให้สามารถรับมือกับความ ท้าทายจำนวนมากที่เข้ามา ในขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรได้ องค์กรอัจฉริยะเป็นแนวคิด ของการสนธิกำลังขององค์กร (Synergy) ทั้งในส่วนของคน องค์กรความรู้ และวิธีการทำงานบนฐานดิจิทัล ผ่านเทคโนโลยี สารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็น องค์กรอัจฉริยะในระยะยาว ประกอบด้วย 1) การพัฒนา นวัตกรรมและองค์ความรู้ (Innovation and Knowledge) 2) การพัฒนา ระบบและวิธีการทำงาน (System and Work Process on Digital Platform) 3) การพัฒนา เทคโนโลยี (Technology) 4) การพัฒนาสมรรถนะของ องค์กรและบุคลากรเพื่อการเป็นองค์กรอัจฉริยะ

6. พัฒนาระบบการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์เชิงรุก และในภาวะวิกฤต

6.1 พัฒนานโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีเอกภาพ โดยการเสริมสร้างบทบาทการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ให้หน่วยงานต่าง ๆ และภาคส่วนประชาชน ประชาชนรัฐ ให้มีประสิทธิภาพ และมีกลไกการบริหารจัดการนำแผน ประชาสัมพันธ์ไปสู่การปฏิบัติ

6.2 พัฒนาการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของรัฐเพื่อความสุขของประชาชน โดยการสร้างความเชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสารและสร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบ การนำเสนอสื่อประชาสัมพันธ์ และช่องทางการนำเสนอ การเข้าถึงให้ทันสมัยมีประสิทธิภาพ เพื่อสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ในภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็ง และเพียงพอ ครอบคลุมทุกชุมชน

6.3 พัฒนาระบบการให้บริการด้านประชาสัมพันธ์ และสื่อสารมวลชนให้มีคุณภาพตอบสนองต่อประชาชน โดยการปรับปรุงกระบวนการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ ให้กระบวนการมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงสนับสนุนด้านวิชาการมาตรฐานวิชาชีพด้านประชาสัมพันธ์ และสื่อสารมวลชนให้แก่หน่วยงานรัฐ องค์กร ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสื่อมวลชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าบทบาทของท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดในการบริหารจัดการอุทกภัยคือ การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย รวมทั้งด้านการจัดการอุทกภัย โดยเป็นการกำหนดและวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงภัยในพื้นที่ การปฏิบัติการช่วงก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังจากเกิดภัย สำหรับแนวทางในการบริหารจัดการอุทกภัยอย่างยั่งยืนคือ ต้องให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยงจากอุทกภัย เพราะถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการปัญหาอุทกภัย ตั้งแต่ระดับปัจเจกชนชุมชน จนถึงท้องถิ่นที่จะต้องมีบทบาทในการป้องกันและลดผลกระทบจากอุทกภัยในพื้นที่

โดยการสำรวจพื้นที่เสี่ยง หรือจุดที่มีความอ่อนแอต่อการเกิดอุทกภัยในชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานและเตรียมความพร้อมในการรับมือได้อย่างถูกต้อง การเตรียมความพร้อมสำหรับเครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการช่วยเหลือประชาชน การที่ประชาชนเกิดการปรับตัวในวิถีการดำรงชีวิตที่ต้องปรับตัวอยู่กับน้ำ ตลอดจนการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในเบื้องต้นเมื่อเกิดอุทกภัย

เมื่อหน่วยงานระดับชุมชนคือท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีขีดความสามารถในการจัดการบริการ สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน มีการพัฒนาในหลาย ๆ มิติไปพร้อม ๆ กัน ดังที่กล่าวมาแล้วจะสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการมุ่งหวังที่จะทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น อย่างยั่งยืน มีความสำเร็จ

ปัญหาที่ทำให้การบูรณาการบริหารจัดการด้านอุทกภัยในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพ ประเด็นหลักมาจากการที่ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพเป็นเจ้าของเรื่องโดยตรงขาดการเป็นเจ้าภาพในหลายมิติ ตั้งแต่ระดับย่อยภาคประชาชน ระดับท้องถิ่น ระดับกรม ระดับกระทรวง โดยเฉพาะการประสานงานระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงานการเชื่อมต่อให้มีการขับเคลื่อนยังไม่ ชัดเจน ไม่มีเจ้าภาพหลัก ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาจึงทำให้เกิดความล่าช้า และบางเรื่องขาดช่วงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมาจากช่องว่างนี้

ขณะที่ในปัจจุบันรัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารองรับการบริหารจัดการที่เป็นหน่วยงานกลางขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ขึ้นแล้ว แต่การปฏิบัติการในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับซึ่งต้องเตรียมข้อมูลจากการวิเคราะห์ การคาดการณ์ การชี้เป้าพื้นที่เสี่ยงที่ชัดเจน การบริหารจัดการต่าง ๆ การสร้างการรับต่อทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วม และการนำนโยบายจากรัฐบาล และ สทนช. มาสู่การปฏิบัติให้สามารถ ดำเนินการแก้ไขปัญหา และเตรียมพร้อมในมาตรการเชิงรุกยังมีช่องว่างดังกล่าว

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทบาทหน่วยงานต่าง ๆ ในการบูรณาการด้านอุทกภัย การบูรณาการด้านอุทกภัยจะประกอบด้วยหลายหน่วยงาน มีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันหรือคล้าย ๆ กัน ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานแบบบูรณาการเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน ดังนี้

1. การประชุมบูรณาการร่วมกันทุกหน่วยงาน การประชุมคณะอนุกรรมการติดตามและวิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์น้ำในช่วงฤดูฝน จะมีการประชุมทุกวันจันทร์ ที่ศูนย์ปฏิบัติการน้ำอัจฉริยะกรมชลประทาน (Smart Water Operation Center: SWOC) ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทาน กรมอุตุนิยมวิทยา สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (EGAT) กรุงเทพมหานคร สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (GISTDA) กรมทรัพยากรน้ำ การประสานส่วนภูมิภาค กรมฝนหลวงและการบินเกษตร กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น โดยทุกหน่วยงานจะนำเสนอข้อมูลสภาพอากาศ สถานการณ์น้ำที่ผ่านมา สถานการณ์ปัจจุบัน และแนวโน้มหรือการคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ สถานการณ์น้ำในห้วงเวลา ต่อไปควรเพิ่มประสิทธิภาพช่องทางถ่ายทอดข้อมูลไปสู่ประชาชนให้รับรู้สถานการณ์ได้พร้อมกัน

2. การปฏิบัติการบูรณาการด้านอุทกภัย

2.1 สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) กำหนดนโยบาย แนวทางมาตรการต่าง ๆ เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดให้แผนงานต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกันในทุกกลุ่มน้ำของประเทศไทย และข้ามกลุ่มน้ำระหว่างประเทศ

2.2 กรมชลประทานมีหน้าที่บริหารจัดการน้ำในช่วงฤดูแล้งและฤดูฝนให้สอดคล้อง มีความเหมาะสมทั้งปี ในการบูรณาการด้านอุทกภัย นโยบายจาก สทนช. มาแปลงเป็นแผนปฏิบัติการรับอุทกภัย ได้แก่ การตรวจสอบอาคารชลประทานที่ใช้ควบคุมน้ำให้พร้อมใช้งาน การกำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ การติดตั้งเครื่องสูบน้ำล่วงหน้าในพื้นที่เสี่ยง การกำหนดระดับวิกฤตของแม่น้ำเพื่อสร้างการรับรู้ของประชาชน การกำหนดเกณฑ์สูงสุดของปริมาณน้ำในลำน้ำสายหลัก การกำหนดจุดเสี่ยง จุดเฝ้าระวัง

และมอบหมายเจ้าหน้าที่ประจำจุด การเตรียมความพร้อมเครื่องจักร เครื่องมือ การสื่อสารประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้ประชาชน

2.3 กรมอุตุนิยมวิทยา และ สสนก. มีหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลติดตามสภาพภูมิอากาศการรายงานข้อมูลตรวจวัดต่าง ๆ และแจ้งเตือนสภาพภูมิอากาศต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน

2.4 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตมีหน้าที่บริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตดูแลรับผิดชอบ โดยการประสานงานกับกรมชลประทานในการระบายน้ำ ในเวลาและปริมาณที่เหมาะสม โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อน้ำหรือมีมาตรการรองรับล่วงหน้าโดยการประสานกับหน่วยงานราชการ จังหวัด ท้องถิ่น หากจำเป็นต้องระบายน้ำมากกว่าศักยภาพที่ท้ายน้ำรับได้

2.5 กรมทรัพยากรน้ำ การบริหารจัดการแหล่งน้ำในความรับผิดชอบ และการวิเคราะห์ การเสนอแนวทางการเฝ้าระวังในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย

2.6 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ทำหน้าที่การวิเคราะห์การเตือนภัยต่าง ๆ การบริหารจัดการวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ กรมป้องกันภัยและบรรเทาสาธารณภัยจะเป็นหน่วยงานหลักในด้านการแจ้งเตือนการป้องกัน การรับมือสถานการณ์ และการฟื้นฟู ร่วมกับหน่วยงานระดับต่าง ๆ เช่น ในพื้นที่ของจังหวัดจะร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด ในพื้นที่ระดับอำเภอจะร่วมกับนายอำเภอ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าบางหน่วยงานมีลักษณะงานที่เหมือนกัน ดังนั้น การประสานงานบูรณาการจึงมีความสำคัญมาก ในระดับจังหวัดผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องใช้ศูนย์แก้ไขปัญหาอุทกภัย เป็นศูนย์กลางการบูรณาการในระดับที่กว้างขึ้น หน่วยงานระหว่างกระทรวงต้องมีเวทีที่ปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการอุทกภัย

3. ขอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการร่วมกันของหลาย ๆ หน่วยงาน ปัจจุบันสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นส่วนราชการที่อยู่บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยจัดตั้งขึ้นตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 46/2560 เรื่องการจัดตั้ง

สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2561 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบายและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท และมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งบูรณาการข้อมูลสารสนเทศ แผนงาน โครงการงบประมาณ การบริหารจัดการ การติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้โดยมีกฎหมายรองรับ ในช่วงป้องกันและเตรียมการการใช้งบประมาณจะเป็นของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง หน่วยงานที่บูรณาการสามารถสนับสนุนเครื่องจักรเครื่องมือในภารกิจที่เกี่ยวข้องได้ ในช่วงรับมือเมื่อเกิดสถานการณ์อุทกภัย ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และอนุบัญญัติมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา เพื่อเป็นกรอบและพัฒนาให้หน่วยงานทุกภาคส่วนสามารถบริหารจัดการกับสาธารณภัยร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ กำหนดให้รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้บังคับบัญชาการมีอำนาจควบคุมและกำกับกำกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทั้งราชอาณาจักร ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นรองผู้บัญชาการ ให้อธิบดีเป็นผู้อำนวยการกลาง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้อำนวยการจังหวัด รับผิดชอบในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตจังหวัด เมื่อเกิดเหตุให้ตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ และประกาศพื้นที่ภัยพิบัติ สามารถใช้ทรัพยากรของหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยแก้ปัญหาการจัดการด้านอุทกภัยได้โดยมีกฎหมายรองรับ

4. การสนับสนุนเครื่องจักรเครื่องมือและกำลังพลของหน่วยงานความมั่นคงจากนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 โดยสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ โดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ในส่วนที่ 2 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป นโยบายที่ 14 เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ ข้อ 14.4 พัฒนาและนำศักยภาพของกองทัพในยามปกติเข้ามาสนับสนุนภารกิจนอกเหนือจากสงคราม ในการเตรียมพร้อมของกองทัพในยามปกติ เข้ามาสนับสนุนพัฒนาประเทศ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการบรรเทาภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งในกรอบของสหประชาชาติ และกรอบความร่วมมือต่าง ๆ

โดยจัดเตรียมอุปกรณ์และกำลังพลของกองทัพให้มีความเหมาะสมและไม่กระทบต่อการจัดเตรียมกำลังและใช้กำลังเพื่อปฏิบัติการกิจตามแผนป้องกันประเทศ

5. การสนับสนุนด้านวิชาการของภาคเอกชนและภาคสถาบันการศึกษา สททช. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งระดมความคิดของผู้เชี่ยวชาญ นักวิเคราะห์ นักพัฒนานวัตกรรมจากสถาบันการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อกลั่นกรองเป็นแนวทางการพัฒนา การจัดการความเสี่ยงจากอุทกภัยอย่างบูรณาการ ทั้งเชิงวิชาการ การพัฒนานวัตกรรม เครือข่ายชุมชนต่าง ๆ เตรียมพร้อมสำหรับการรับมืออุทกภัยในประเทศไทย และระดับภูมิภาคทุกลุ่มน้ำย่อย ในการช่วยเหลือต่าง ๆ โดยการนำเอาบทเรียนที่เกิดขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา และคาดการณ์ จำลองเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งระดับท้องถิ่นจนถึงระดับนานาชาติ

6. การบูรณาการบริหารจัดการสิ่งกีดขวางทางน้ำ เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่ชุมชน พื้นที่เมือง พื้นที่การเกษตรมีมากขึ้น และแนวโน้มมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกหน่วยงานมีแผนงานโครงการก่อสร้างและปรับปรุงสาธารณูปโภคพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการใช้พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ต้นน้ำ พื้นที่ป่าไม้ลดลงจากการพัฒนาเป็นพื้นที่การเกษตรและที่อยู่อาศัย กลางน้ำ และปลายน้ำ พื้นที่ชุมชน การสร้างบ้านเรือน การพัฒนาอุตสาหกรรมมีความหนาแน่นมากขึ้น หลายหน่วยงานมีแผนงานโครงการที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดปัญหากลายเป็นสิ่งกีดขวางทางน้ำ เช่น แก้มลิงธรรมชาติลดลง สะพานท้อลอดต่าง ๆ มีจำนวนและขนาดเล็กลง สิ่งก่อสร้างขวางทางน้ำ เช่น ฝาย กำแพง ตลิ่ง พนังกั้นแม่น้ำต่าง ๆ ทำให้ระดับน้ำยกตัวสูงขึ้นจากการบีบลำน้ำให้เล็กลง รวมถึงการก่อสร้างที่ไม่เป็นระเบียบขวางทางน้ำ ปัญหาเหล่านี้มาจากการบูรณาการระหว่างหน่วยงานไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้รุกล้ำทางน้ำไม่เด็ดขาด หน่วยงานต่าง ๆ ต้องมาบูรณาการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ ระดับลุ่มน้ำ เพื่อให้แผนงานโครงการต่าง ๆ กลายเป็นอุปสรรคการไหลของน้ำ การบูรณาการนี้ต้องอาศัยความรู้ ข้อมูลที่ถูกต้อง และทุกหน่วยงานต้องใช้เป็นข้อมูลกลาง (Big Data) ในการพัฒนาแผนงานโครงการต่าง ๆ การแก้ปัญหาจึงจะมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปปัญหาจากภัยอันเกิดจากน้ำจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศและสภาพพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นปัญหาทำให้เกิดขบวนการไหลของน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาจากอุทกภัยมีความรุนแรงและมีความเสียหายมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การบูรณาการบริหารจัดการอุทกภัยจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และภาคส่วนต่าง ๆ ต้องทำงานให้สอดคล้องกันในทุกมิติ ให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบัน และสามารถรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ไม่ก่อให้เกิดเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาประเทศ การขับเคลื่อนประเทศไทยให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จึงจะสำเร็จข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา คือ การเชื่อมต่อให้มีการขับเคลื่อนการบูรณาการที่มี ประสิทธิภาพของทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และภาคส่วนต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกันในทุกมิติ ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การป้องกัน การเตรียมพร้อม การรับมือ และการฟื้นฟู เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบัน และสามารถรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่ก่อให้เกิดเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาประเทศ การขับเคลื่อนประเทศไทยให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จึงจะสำเร็จ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

“ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)”. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน, 2560.

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. “แผนปฏิบัติการกรมชลประทานเพื่อขับเคลื่อนและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560”. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน, 2559.

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. “แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)”. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2554

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. “แผนยุทธศาสตร์กรมชลประทาน พ.ศ. 2556-2559”. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน, 2555

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. “สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10 (ตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2554)”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550.

คณะกรรมการการสวัสดิการการอบกฎหมายและที่ดิน. “รวมกฎหมายชลประทานและกฎหมายน้ำรู้ในการปฏิบัติราชการ (ฉบับปรับปรุง)”. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอร์บอร์น พรินต์ จก., 2549

คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. “แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (พฤษภาคม 2558)”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 ชลประทาน, กรม. “คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน”. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน: บริษัท บูม คัลเลอร์ไลน์ จำกัด, 2552.

ชลประทาน, กรม. “โครงการจัดทำแผนพัฒนาชลประทานระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ”. กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน, 2553

ชลประทาน, กรม. “แนวทางการบริหารจัดการน้ำท่า. ทีมข้ามสายงานเพื่อจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำท่า”. กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน, 2550

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กระทรวง. “โครงการจัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ”. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรน้ำ, 2559

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม: “แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ”. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พาณิชพระนคร จำกัด, 2548.

ทวิดา กมลเวช. “คู่มือการจัดการภัยพิบัติท้องถิ่น”. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมดาเพรส จำกัด, 2554.

ทวีศักดิ์ นพเกษตร. “วิกฤตสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดเวทีประชาคม”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถาบันราชภัฏ. 2540.

ธวัชชัย ดิงสัญลี และคณะ. “การพัฒนาแผนหลักการจัดการภัยธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ: น้ำท่วม น้ำแล้ง และแผ่นดินถล่ม”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ 2546.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. “การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐานเทคนิค และกรณีตัวอย่าง”. พิมพ์ครั้งที่ 2 เชียงใหม่: โรงพิมพ์นรินทร์ชัยพัฒนพงศ์, 2547.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. “ทฤษฎีองค์การ: แนวทางการศึกษาเชิงบูรณาการ”. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

นรินทร์ จงวุฒเวศน์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.

ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรม. “แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2557”. กรุงเทพมหานคร: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2552.

ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรม. “สรุปสถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2532-2551”. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย, 2551.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน”.

กรุงเทพมหานคร: โสภการพิมพ์, 2527.

วันชัย วัฒนศัพท์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนของสังคมไทยในธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือนตุลา, 2543.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี “ร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. กรุงเทพมหานคร”: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564”. กรุงเทพมหานคร:

สำนักบริหารโครงการและคณะทำงานแผนงานและโครงการตามกรอบน้ำ 60 ล้านไร่ ระดับจังหวัด. “โครงการจัดแผนพัฒนาการชลประทานระดับจังหวัด”. สงขลา: กรมชลประทาน, 2554.

สำนักบริหารโครงการและคณะทำงานแผนงานและโครงการตามกรอบน้ำ 60 ล้านไร่ ระดับจังหวัด. “โครงการจัดแผนพัฒนาการชลประทานระดับจังหวัด”. ชุมพร: กรมชลประทาน, 2554.

สำนักนายกรัฐมนตรี. “แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555.

สำนักนายกรัฐมนตรี. “แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ”. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2558.

สุจิต คุณธนกุลวงศ์ และคณะ. “แนวทางการประเมินการดำเนินการแก้ไขสภาพน้ำท่วมปี 2549”. กรุงเทพมหานคร: เอกสารสัมมนาทางวิชาการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2549.

วิทยานิพนธ์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา, สำนักงาน. “รายงานการประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการสังกัดราชการบริหารส่วนกลางครั้งที่ 12/2553 ประจำเดือน

ธันวาคม 2553”. จังหวัดสงขลา 2553.

พันธ์ศักดิ์ เวชอนุรักษ์. “ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ในส่วนที่เกี่ยวกับน้ำท่วมเนื่องจากการสูญเสียป่า”. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

มนตรี จิตุหะศร. “การป้องกันน้ำท่วมและการจัดระบบคลองระบายน้ำภายในบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย”. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

หลักชัย พัฒนเจริญ. “การออกแบบระบบระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วมสำหรับพื้นที่ราบเชิงเขาชายฝั่งทะเล: กรณีพื้นที่ศึกษา เขตลุ่มน้ำกะรน จังหวัดภูเก็ต”. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา วิศวกรรมโยธา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

อรรถัย กักผล. “ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย”. รายงานการวิจัยเรื่องความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม, สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2546.

ภาษาต่างประเทศ

Smith, K. and Ward, R. “Floods: Physical Processes and Human Impacts”. Wiley, Chichester, 1998